

Промените в климата: Най-силно потърпевши са жените в развиващите се страни

„Неравнопоставеността между половете се прибавя към рисковете, произтичащи от климатичните промени и уязвимостта към тях. По-неизгодното положение на жените – ограничените им права и достъп до ресурси и липсата на право на глас при вземането на решения – ги правят силно уязвими към промените в климата.“¹

В днешно време промените в климата са едно от най-важните предизвикателства, пред които е изправено човечеството. Те влошават жизнената среда, здравето и благополучието на милиони от най-бедните хора по света, тъй като реколтите намаляват, а недостигът на храна, вода и енергия се увеличава. Няма съмнение, че бедните хора в развиващите се страни носят бремето на последствията от промените в климата, които водят до риск от огромна крачка назад в борбата срещу бедността.²

Въздействието им е най-силно върху тези, допринесли най-малко за създаване на проблема,³ затова промените в климата са много повече от екологичен или научен проблем – те са сериозна причина за безпокойство по отношение на глобалното развитие и основен проблем на социалната справедливост по света. Често обаче дебатите за климатичните промени се фокусират върху научни и технологични решения, които без съмнение са нужни, но не са достатъчни.

Жена от провинция Мазандарани, Иран (Снимка: Mostafa Saeednejad)

Тази информационна брошура се отнася до човешките и социални измерения на промените в климата, а именно, че нуждите и приоритетите на жените и мъжете, които са най-засегнати от климатичните промени, трябва да бъдат в центъра на справедлив и адекватен план на действие. Тя обръща конкретно внимание на факта, че уязвимостта към климатичните промени зависи от пола, като жените и момичетата са непропорционално засегнати в резултат от порочните практики, свързани с неравнопоставеността на половете.

Каре 1: Жените и промените в климата⁴

- 🌐 По време на природни бедствия, 14 пъти по-вероятно е жертвите да са сред жените и децата, отколкото сред мъжете.⁵
- 🌐 Тайфунът в Бангладеш от 1991 г. уби 140 000 души – смъртността на жени, минали четиридесетте, е 31%.⁶
- 🌐 Повече от 70% от загиналите при цунамито в Азия през 2004 г. са жени.⁷
- 🌐 Ураганът Катрина, който удря Ню Орлиънс, САЩ през 2005 г., засяга основно афро-американски жени, които и без това са най-бедната и пренебрегната общност в региона.
- 🌐 Приблизително 87% от неомъжените и 100% от омъжените жени загубват основния си източник на доходи, когато циклонът Нургис удря Делта Айейарвади в Мианмар през 2008 г.⁸

Защо съсредоточаваме вниманието си върху жените и момичетата?

1. Жените и момичетата са непропорционално засегнати от въздействията на климатичните промени

Въздействията на климатичните промени се усещат най-остро от тези, които вече са бедни и изолирани. Неравностойните отношения между жените и мъжете увеличават бедността и тя се понася от повече жени, отколкото мъже.⁹ Това е така поради фактори като по-неблагоприятното икономическо положение на жените и зависимостта им от мъжете, дискриминацията, с която се сблъскват при достъпа до производствени ресурси и контрола над тях като напр. обработваема земя, както и ограничената им възможност за взимане на решения. По-високите нива на неграмотност сред жените и момичетата и липсата на достъп до информация относно промените в климата също повишават излагането им на климатичните опасности.

Природните бедствия като ураганите Мич и Катрина или наводнението в Южна и Източна Азия все по-често се свързват с промените в климата,¹⁰ а най-поразителна е по-голямата уязвимост на жените. Те умират 14 пъти по-често от мъжете при природни бедствия.¹¹ До 80% от жертвите, регистрирани при цунамито в Азия през 2004 г., са жени и момичета.¹² Подобно на това, през 2007 г. около 1.5 милиона души в 18 африкански държави са оставени без дом заради дъждове и наводнения, като жените и децата представляват повече от три четвърти от тях.¹³ Проучване на Лондонския Икономически Колеж във Великобритания анализира бедствия в 141 страни и открива, че при спасителни операции е по-вероятно да се помогне на момчетата.¹⁴ Същото проучване показва, че в последствие жените и момичетата страдат повече от недостиг на храна и от липса на лично пространство и сигурност в тоалетни и бани, както и в спалните помещения.

Жени, събиращи вода, Централна Африканска Република
(Снимка: Pierre Holtz за UNICEF)

Сериозната уязвимост на жените и момичетата при бедствия се дължи на много фактори, включително културни и религиозни ограничения на женската мобилност, както и различия в правото на общуване на момичетата, което означава, че те може да не притежават същите умения за оцеляване, както братята им. Жените в Бангладеш не са напуснали къщите си по време на наводненията, защото на този акт се е гледало като на неуместен, а тези, които все пак са го направили, не са могли да плуват.¹⁵

Жените и момичетата са по-уязвими на последствията от променящия се климат не само в кризисни ситуации. Огромното предизвикателство, свързано със запазване на жизнената среда в контекста на все по-голямо непостоянство на климата и необикновени метеорологични условия често засяга най-сериозно жените и момичетата. Тъй като те са главните действащи лица в дома и в домашното производство (лично земеделско стопанство, изхранване на семейството, събиране на вода и гориво), те по-директно разчитат на естествените ресурси и са особено уязвими, когато ресурсите стават ограничени.¹⁶ В райони, с тенденция към засушаване например, времето за събиране на вода и гориво се увеличава, тъй като жените и момичетата нямат друг избор, освен да ходят да ги търсят по-надалеч.¹⁷ Силните дъждове и по-честите наводнения също увеличават количеството работа на жените, защото за поправка на къщите след наводнение се изразходват повече време и енергия. Това намалява времето за необходими за препитанието дейности и/или такива, свързани с изкарване на пари. В бедните семейства по света жените сами се лишават от храна в полза на децата си или на мъжете в семейството. Покачването на цените води до намаляване на количеството и качеството на храната, която бедните семейства могат да си позволят да купят, като най-често от нея се лишават жените.¹⁸

Събиране на дърва, Етиопия
(Снимка: Ahron de Leeuw)

2. Жените и момчетата имат по-малък капацитет и възможност от мъжете и момчетата да се подготвят за въздействията на промените в климата и да се приспособят към тях

Различните роли на половете и дискриминацията не само изострят излагането на жените и момчетата на рисковете на климата, но също така намаляват способността на жените да приспособят начина си на живот към промените в метеорологичните условия. За семейства, разчитащи на земеделието например, земята е най-важната производствена придобивка;¹⁹ въпреки това на много места по света на жените е отказан достъп и контрол над земята заради дискриминиращи закони и обичаи. Това затруднява жените-земеделци да вземат кредит (жените получават по-малко от 10% от кредитите, давани на малки земеделски стопанства в Африка²⁰), а без финансови средства жените, занимаващи се със земеделие, не могат да купуват важни продукти за приспособяване към промените в природата, като напр. нови видове растения и породи животни, които са създадени да издържат на по-голяма суша или с толерантност към жегата, както и модерна земеделска техника.²¹

Тези препятствия са изострени и от широко разпространеното стереотипно мислене за фермерите като за мъже – въпреки че в много части от света точно жените се занимават основно с производството, обработката и продажбата на храна, отглеждането на добитък и зеленчукови градини. Тези стереотипи водят до ограничен достъп на жените-земеделци до обучение по земеделие, технологии или информация.²² По време на циклона в Бангладеш през 1991 г. официалните предупреждения така и не достигат до жените, тъй като те са предавани на мъжете на обществени места и рядко информацията стига до жените и другите членове от семейството.²³ Тази липса на адекватен и навременен информационен поток пречи на възможността на жените да се насочат към разнообразна алтернативна прехрана или увеличава тяхното примирение.

3. Климатичните промени задълбочават неравнопоставеността на половете

Ефектите от промените в климата ще имат дълготрайни последствия за равнопоставеността на половете. Те подкрепят неравностойния достъп до благосъстояние, нови технологии, образование, информация и придобивки като земя, които са изключително важни за справяне с климатичните промени.²⁴ Освен това, тъй като липсата на вода, енергия и храна се увеличава, има риск домашните задължения на жените и момичетата, поглъщащи време, да растат и да ограничават времето им за работа или образование извън дома, или пък за участие в дейности, свързани с общността.

Проучване, направено от Plan UK в Етиопия показва например, че заради пресъхващите водоизточници в следствие на продължителни суши, разрушаване на природата и положителния прираст на населението, момичетата прекарват все повече време, събирайки вода за пиене, готвейки и перейки за семейството.²⁶ Момичетата от областта Лалибела в Етиопия споделят, че времето за доставяне на вода се увеличава всекидневно по време на сухите периоди. Доставянето на вода може да отнеме до шест часа на ден, а преди е отнемало около два.²⁷ Това затруднява момичетата да ходят училище или да постигнат успехи там, което излага жените на по-голям риск от насилие, тъй като сексуалният тормоз върху жените се случва извън дома им, докато носят вода или обработват посеви – ако трябва да вървят по-дълго, опасността е по-голяма.

Карте 2: Приоритети за приспособяване на бедните жени ²⁵

- Безопасно място за живеене:
 - Преселване на общности към по-безопасни райони;
 - Здрави къщи, построени върху високи основи, за да бъде намалена опасността от наводнение;
 - Заслони за хора, животни и земеделски култури;
- По-добър достъп:
 - До информация относно климатичните промени и съответните знания и умения;
 - До медицински и ветеринарни услуги;
 - До кредит и застраховка при сигурни, разумни и справедливи условия ;
 - До комуникации чрез по-безопасни пътища и достъп до лодки;
- Други възможности за прехрана:
 - Чрез знания и средства за разнообразяване на културите за посев и приспособяващи се земеделски практики;
 - Чрез достъп до напоителни системи;
 - Чрез местни обучения.

4. Жени и момичета – агенти на промяната в мерките за преодоляване на ефекта от климатичните промени

Жените и мъжете имат различно и ценно знание за това как да се приспособяват към отрицателните въздействия от деградацията на природата²⁸ и като най-засегнати трябва да са в центъра на решенията за адекватна помощ за бедните хора.²⁹ Новаторски мерки, свързани с промените в климата, вече се появяват на общностно ниво, често представяни от жени със значителен опит в справянето с въздействията на климатичните промени в собствените си общности.³⁰

Проучване върху жени от провинциални общности в басейна на река Ганг в Бангладеш, Индия и Непал описва различни стратегии за адаптация като например отглеждане на култури, издържащи наводнения и суша, или култури, чиято реколта се прибира преди началото на водния сезон, или пък отглеждане на различни видове ориз, които растат достатъчно нависоко, за да останат над водата при наводнения.³¹ „Никога не знаем кога ще завали, затова трябваше да се приспособим. Започнах да променям начина, по който приготвям изкопа за посева, така че да не губим цялата си реколта. Освен това използвам различни култури, в зависимост от обстоятелствата.“³² По подобен начин в Мали жените-земеделци опитват нов вид семена за посев, който може да устои на неблагоприятни природни условия: сега отглеждат храсти, раждащи ядки. Храстите могат да бъдат използвани за подпалки; ядките се смилат и се продават за козметични продукти.

В допълнение към разнообразяването на културите, жените в басейна на река Ганг споменават и други специфични приоритети, с помощта на които те могат да се приспособят към наводненията (вж. Каре 2).

Каре 3: Жените имат нужда от равноправен глас във взимането на решения

В областта Киломберо в Танзания кладенец, построен от неправителствена организация, пресъхва скоро след като е създаден. Разкрито е, че мястото на кладенеца е било избрано от комитет, състоящ се само от мъже. Когато специалистите, разработващи програми за развитие говорили с местните жени, те открили, че жените са тези, които копаят, за да намерят вода, така че те познават най-добре местата за добив на вода. След инцидента жените имат право на по-активно участие във взимането на решения относно местоположението на кладенците. Фишер 2006 г.

Очевидно е, че жените и момичетата имат важни знания, с които могат да допринесат за справянето с климатичните промени. Въпреки това представителството на жените и момичетата в преговорите, свързани с климатичните промени, остава много ниско. На Шестнадесетата конференция на Страните през 2010 г. жените представляват само 30% от делегациите на Страните и между 12-15 процента от всички водещи на делегации в Рамковата Конвенция на ООН за Климатичните Промени, която представлява основната международна рамка за справяне с промените в климата, приета през 1992 г.³³ Има безброй примери, в които жените не са консултирани при планирането и проектирането на водоснабдителната и земеделска инфраструктура на общността.³⁴ Липсата на възможност да се вземат всички мерки за преодоляване на ефекта от климатичните промени може да застраши ефективността на подобни инициативи.

Стъпки напред – към справедлив, отговарящ на нуждите план за справяне с промените в климата

Международните фондове по програми за справяне с промените в климата значително се повишиха, както и въздействието им върху признаването на сериозното предизвикателство, което климатичните промени поставят пред изкореняването на световната бедност. За да могат фондовете да бъдат използвани ефективно и наистина да променят живота на най-бедните хора по света, изложени на промените в климата, особено този на жените и момичетата е необходимо:

1. Програмите за развитие и политиките систематично да включват джендър-анализ, за да се разбере неравнопоставеността на половете в даден контекст и да се предвиди как промените в климата ще допринесат за усилване на тази неравнопоставеност.
2. В предприемането на мерки за преодоляване на ефекта от климатичните промени главна роля да имат жените. В плановете на донорските програми да се признава и ползва знанието на местните жени относно развитието на стратегии за справяне, а женското участие във всички области на вземане на решения (на национално и международно ниво) да бъде увеличено (вж. Каре 4)
3. При подсигурияването на спешни ситуации да бъде отчетена специфичната уязвимост на жените, включително да бъде сигурно, че системите за предупреждаване ще достигат до всички членове на общността, а подслоните ще удовлетворяват нуждите на жените (вж. Каре 5)
4. Да продължи работата, свързана с премахване на неравнопоставеността при осигуряване на здравето и изхранването, която прави жените най-уязвими към климатичните промени, както и за подобряване на достъпа им до актуална информация за промените в климата и стратегиите за приспособяване.
5. Северните държави да намалят по-радикално парниковите емисии до 2012 г., когато приключват първите ангажменти по договора от Киото, за да бъдат ограничени негативните ефекти, които има промяната в климата (особено върху жените).
6. Северните държави да организират обществата си така, че да не причиняват климатични промени и да практикуват по-устойчив начин на живот чрез намаляване на прекомерното потребление и стремеж към икономика, по-малко съсредоточена върху растежа и повече върху нуждите на хората и подкрепата на алтернативни източници на енергия.

Каре 4: Жените в преговорите за климатичните промени

На международно ниво вече има опити да бъде дадена по-голяма тежест на мнението на жените в преговорните процеси относно климатичните промени. През 2009 г. Финландия осигури 500 000 евро, за да подкрепи участието на жени от развиващи се страни в Световната конференция по Конвенцията на ООН за Климатичните промени в Копенхаген (COP-15), както и участието им в събитията, довели до COP-15.³⁵

Каре 5: Последници от урагана Мич в Хондурас

В Ла Мазика, Хондурас например след урагана Мич не бяха регистрирани смъртни случаи, отчасти защото агенцията по бедствията бе осигурила специфично разработен за различните полове тренинг, в който жени и мъже бяха включени наравно в дейности за справяне с природни бедствия, които помогнаха да бъде подсигурана бърза евакуация, когато удари ураганът.³⁶ След бедствията позитивният подход включва работа с жени и момичета в центрове за спешна помощ и лагери, за да бъдат защитени от увеличаващото се насилие, определено от пола. Такива мерки могат да включват осветяване на пътя към тоалетните или намиране на доброволци, които да наглеждат пътеките или да придружават жените и децата.³⁷

БЕЛЕЖКИ

- ¹ Human Development Report 2007/08. Fighting climate change: Human solidarity in a divided world
- ² Mearns, R. and Norton, A, ed. (2010) Social Dimensions of Climate Change: Equity and Vulnerability in a Warming World, the International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, Washington DC; Tanner, T. and Mitchell, T, ed. (2008), 'Poverty in a Changing Climate', IDS Bulletin 39 (4), Institute of Development Studies, Sussex
- ³ Mearns and Norton 2010 Ibid.; Tanner and Mitchell 2008, Ibid
- ⁴ WEDO (2008) Climate Change Connections, Women at the forefront.
Available at: http://www.wedo.org/wp-content/uploads/climateconnections_1_overview.pdf
- ⁵ Soroptimist International of the Americas. (2008). "Reaching Out to Women When Disaster Strikes." White Paper: Disaster Relief. Philadelphia, PA: Soroptimist International of the Americas.
http://staging.soroptimist.org/whitepapers/wp_disaster.html
- ⁶ Bern, C. et al. (1993). "Risk Factors for Mortality in the Bangladesh Cyclone of 1991". Bulletin of the World Health Organization, 71(1): 73–78.
[http://whqlibdoc.who.int/bulletin/1993/Vol71-No1/bulletin_1993_71\(1\)_73-78.pdf](http://whqlibdoc.who.int/bulletin/1993/Vol71-No1/bulletin_1993_71(1)_73-78.pdf)
- ⁷ Soroptimist International of the Americas. (2008). Op. cit.
- ⁸ British Red Cross on ReliefWeb (2009). "Myanmar Cyclone Nargis: One Year on Enormous Challenges to Recovery Remain". 30 April.
<http://www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/db900SID/OYAH-7RMLTW?OpenDocument>
- ⁹ Demetriades, J. and Esplen, E. (2008), 'The Gender Dimensions of Poverty and Climate Change Adaptation', IDS Bulletin 39 (4): 24-29.
- ¹⁰ Demetriades and Esplen 2008; Demetriades, J. and Esplen, E. (2010) The Gender Dimensions of Poverty and Climate Change Adaptation'. In Mearns, R. and Norton, A, ed. (2010) Social Dimensions of Climate Change: Equity and Vulnerability in a Warming World, the International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, Washington DC
- ¹¹ Araujo, A. and Quesada-Aguilar, A., with Aguilar, L. and Pearl, R. (2007) Gender Equality and Adaptation, Women's Environment and Development Organisation (WEDO) and the International Union for Conservation of Nature (IUCN), USA
- ¹² APWLD (2005) "Why are women more vulnerable during disasters?" Asia Pacific Forum on Women, Law and Development, NGO in consultative status at UN ECOSOC
- ¹³ UNICEF (2008) "Our Climate, Our Future, Our Responsibility", p22
- ¹⁴ Swarup, A., Dankelman, I., Ahluwalia, K. and Hawrylyshyn, K. (2011) Weathering the Storm: Adolescent Girls and Climate Change, Plan UK, London
- ¹⁵ Rohr, U. (2006), 'Gender and Climate Change – a Forgotten Issue?' Tiempo: Climate Change Newsletter 59
- ¹⁶ Mearns, R. and Norton, A, ed. (2010) Social Dimensions of Climate Change: Equity and Vulnerability in a Warming World, the International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, Washington DC
- ¹⁷ Demetriades, J. and Esplen, E. (2008),
- ¹⁸ Masika, R. (2002) Gender, development and climate change. Oxford: Oxfam
- ¹⁹ World Bank (2007) Global Monitoring Report 2007 – Millennium Development Goals: Confronting the Challenges of Gender Equality and Fragile States. Washington, DC: World Bank
- ²⁰ Nair, Kirbt and Sexton 2004
- ²¹ APF/NEPAD (Africa Partnership Forum/New Partnership for Africa's Development Secretariat). 2007. 'Gender and Economic Empowerment in Africa'. Eighth Meeting of the Africa Partnership Forum, Berlin, Germany, May 22-23.
- ²² Lambrou, Y. and Piana, G. (2006), 'Gender: the Missing Component of the Response to Climate Change'. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Rome.
- ²³ Rohr, U. (2006), 'Gender and Climate Change – a Forgotten Issue?' Tiempo: Climate Change Newsletter 59
- ²⁴ Demetriades and Esplen (2010), op. cit
- ²⁵ Adapted from Mitchell et al. (2007), op cit. p.16
- ²⁶ Swarup et al. (2011), op. cit.
- ²⁷ Swarup et al. (2011), op. cit.
- ²⁸ Gurung, J.D., Mwanundu, S., Lubbock, A., Hartl, M. and Firmian, I. (2006) Gender and Desertification: Expanding Roles for Women to Restore Drylands, Rome: International Fund for Agricultural Development (IFAD); Laudazi, M. (2003) Gender and Sustainable Development in Drylands: An Analysis of Field Experiences, Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO); WEDO (2003) Common Ground, Women's Access to Natural Resources and the United Nations Millennium Development Goals, New York: Women's Environment and Development Organization
- ²⁹ Mearns and Norton (2010), op. cit.
- ³⁰ Demetriades, J. and Esplen, E. (2010) The Gender Dimensions of Poverty and Climate Change Adaptation'. In Mearns, R. and Norton, A, ed. (2010) Social Dimensions of Climate Change: Equity and Vulnerability in a Warming World, the International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, Washington DC
- ³¹ Mitchell, T., Tanner, T. and Lussier, K. (2007) 'We Know What We Need!' South Asian Women Speak Out on Climate Change Adaption, Actionaid International and the Institute of Development Studies
- ³² Mitchell et al. 2007: 6
- ³³ www.gendercc.net, accessed 2011
- ³⁴ Fisher, J. (2006), 'For Her It's the Big Issue: Putting Women at the Centre of Water Supply, Sanitation and Hygiene. Evidence Report'. Water Supply and Sanitation Collaborative Council, Geneva, Switzerland
- ³⁵ Kalela, A. (2009) 'Women will make a difference', NIKK Magasin, Focus on Gender and Climate change, Nordic Gender Institute
- ³⁶ Aguilar, L. n.d., 'Climate Change and Disaster Mitigation: Gender Makes the Difference', International Union for Conservation of Nature, Switzerland
- ³⁷ Bartlett, S. (2008), 'Climate Change and Urban Children: Impacts and Implications for Adaptation in Low- and Middle-Income Countries' Climate Change and Cities Discussion Paper 2, International Institute for Environment and Development, London

Коалиция КАРАТ

От 1997 г. КАРАТ поддържа мрежа от женски НПО от Централна и Източна Европа и Общността на Независимите Държави (ЦИЕ/ОНД), чиято цел е да постигне равнопоставеност на половете чрез мониторинг на прилагането на международните споразумения и политики в тази област. Коалицията се застъпва за човешките права на жените, икономическата и социална справедливост и сътрудничеството за развитие, отчитащо джендър компонентата, с акцент върху регионалната специфика на страните от ЦИЕ и ОНД. През последното десетилетие КАРАТ изгради стабилна мрежа, в която членуват около 60 организации.

Koalicja KARAT

ul. Rakowiecka 39A/14,
02-521 Warszawa
Tel. +48 22 849 16 47,
tel./fax +48 22 628 20 03
secretariat@karat.org.pl ;
www.karat.org

Единни в действията по света (OWA)

OWA е организация на гражданското общество, създадена през 1989 г., за да подкрепя женски организации от градове и села и мрежи от такива организации в Африка, Азия, Латинска Америка и Източна Европа. Чрез изграждане на капацитет, създаване на връзки и застъпничество организацията работи по проблеми като правата на жените, участие в управлението и социално изключване. OWA провежда застъпнически кампании във Великобритания и Европа, за да се противопостави на международните политики, които водят до още по-голямо обедняване на хората или поддържат бедността им. През септември 2011 г. организацията прекрати официално дейността си.

One World Action

Bradleys Close, White Lion Street,
London N1 9PF United Kingdom
Tel: + 44 (0)20 7833 4075,
Fax: + 44 (0)20 7833 4102
info@oneworldaction.org ;
www.oneworldaction.org
Charity registration number: 1022298;
Company registration number: 2822893

Партньори в този проект са организациите: „Джендър образование, изследвания и технологии“ (ДОИТ) от България, „Джендър изследвания“ от Чехия, „AUR – Национална организация на специалистите по човешки ресурси“ от Румъния и „Словашки център за комуникации и развитие“ от Словакия.

Тази публикация е в рамките на проект „CONNECT! Жените от изток, запад, юг за развитие. Изграждане на обществена подкрепа за чувствителни и отговорни към равнопоставеността политики на сътрудничество за развитие в новите страни-членки на Европейския съюз“. Тя се осъществява с финансовата подкрепа на Европейската Комисия. Отговорност за съдържанието на тази публикация носи Коалиция КАРАТ и не може при никакви обстоятелства да се счита, че публикацията отразява позицията на Европейската Комисия.

